

'Regisseursrol voor verwerkende industrie in biologische landbouw'

interview



'We zitten met onze neus bovenop een systeeminnovatie in de landbouw en niemand schenkt er aandacht aan. Sterker nog, de stroming wordt zelfs vaak de grond in gepraat, zeker vanuit de politiek.' Harm Evert Waalkens, Tweede-Kamerlid voor de PvdA en eigenaar van een biologisch melkveebedrijf, heeft het over de biologische land- en tuinbouw. Waar mogelijk probeert hij duidelijk te maken dat biologische land- en tuinbouw hét antwoord is op de vele problemen in de landbouw.

Als de katalysator achter het biologisch landbouwonderzoek is Waalkens een bekende bij Wageningen UR. Op zijn initiatief nam de Tweede Kamer in 1999 de motie aan dat in 2008 tien procent van het LNV-onderzoeksbudget voor Wageningen UR besteed moet worden aan biologische landbouw. In 2003 is dat percentage al gehaald.

Waarom ziet u de biologische landbouw als systeeminnovatie?

'Vanuit de gangbare landbouw en gangbaar onderzoek zijn we steeds bezig geweest de afzonderlijke bedrijfsonderdelen als opbrengst, bemesting of fokkerij te optimaliseren. Iedere keer een beetje beter. De volgende stap is optimalisering in integraal bedrijfsverband. Biologische landbouw heeft van zichzelf al zo'n integraal concept. Dat gaat uit van het bedrijf als geheel en in de keten, en bekijkt vervolgens hoe je op onderdelen verbeteringen kunt aanbrengen. Dat is systeeminnovatie.'

Nu stagneert die systeeminnovatie. De sector groeit nauwelijks.

'De biologische landbouw groeit wel, alleen wat minder hard dan gehoopt. Laat je daardoor niet ontmoedigen. Het heeft deels te maken met de economische recessie en het grote prijsverschil tussen gangbaar en biologisch. Maar toch zie je de sector groeien, tegen de verdrukking in. Zij heeft een intrinsieke kracht, een kracht uit zichzelf.'

Wie gelooft er nog in de doelstelling van tien procent biologisch landbouwareaal in 2010?

'De minister heeft tien procent gezegd. Met minder nemen we geen genoegen. Al klopt het wel dat we door die doelstelling in het defensief

worden gedrongen. We moeten altijd verklaren waarom we het niet zullen halen. Maar het noemen van zo'n getal is wel nodig, je moet doelen hebben voor je ambities.'

Omdat het prijsverschil tussen gangbare en biologische producten groot is, hoor je geregeld dat er een tussensegment moet komen. 'Dat domme gewauwel over een tussensegment. Ga de intrinsieke kracht van de biologische landbouw niet ontcrachten. Weet je wat het is? De biologische landbouw is een emancipatiebeweging met onvoldoende kritische massa in de markt. Daarom moet de minister de kennisvermeerdering een geweldige duw vooruit geven. Er is onderzoek nodig naar kostprijzen, de afstand tot de gangbare landbouw of de betekenis van de biologische landbouw voor de sociale cohesie van het platteland. Niet alleen bèta-onderzoek, maar vooral ook gamma. En er is behoefte aan regie. De schakels in de keten moeten beter in elkaar gaan passen. Primair moet de verwerkende industrie uit de grote sectoren de regisseursrol gaan vervullen. Niet zozeer de boeren als wel de grote concerns moeten de omslag maken en zorgen voor de omschakeling in de raden van bestuur.'

En de politiek?

Waalkens zucht: 'De politieke steun is helaas gering. Soms zien we een kleine vooruitgang. De kantine van de Tweede Kamer bijvoorbeeld gaat steeds meer over op biologische producten. Toch blijkt het moeilijk dit goede voorbeeld uit te dragen. Mijn collega van de VVD zegt dat hij zelf wil kiezen of hij biologisch of gangbaar eet.'

Harm Evert Waalkens: 'De verwerkende industrie uit de grote sectoren als suiker en zuivel moeten een regisseursrol gaan vervullen in de biologische landbouw'



Nieuw licht op het energievraagstuk in

Het is vroeg donker, deze winternamiddag. Boven het Westland hangt een geelwitte gloed. De assimilatielampen doen hun werk voor de productie van onze tomaten, komkommers, bloemen en planten. Energie kost dit, heel veel energie. En daar gaat deze avond in Naaldwijk nu net over: hoe kunnen glastuinders efficiënter energie gebruiken en wat kunnen overheden doen om een duurzaam energiegebruik te stimuleren.

Niet eerder kwamen zoveel verschillende groepen tegelijkertijd bijeen om over de energieproblematiek in Zuid-Holland te praten: glastuinders en hun belangenbehartigers, vertegenwoordigers van energieleveranciers, de Nederlandse organisatie voor energie en milieu Novem (een agentschap van het ministerie van Economische Zaken) en adviesbureaus, ambtenaren van LNV en provincie Zuid-Holland en onderzoekers van diverse onderdelen van Wageningen UR. Het was de provincie Zuid-Holland die het initiatief voor deze workshop nam en aan Praktijkonderzoek Plant & Omgeving van Wageningen UR vroeg deze in Naaldwijk te organiseren. De provincie werkt namelijk aan de opstelling van een uitvoeringsprogramma glastuinbouw waarbij energie een belangrijke plaats inneemt. In dit uitvoeringsprogramma geeft de provincie onder andere aan wat zij de komende jaren wil doen om bij te dragen aan een maximale duurzame energiebenutting in de glastuinbouw. 'Voor dit uitvoeringsprogramma zoekt de provincie de dialoog met de sector', leggen Leo Hijdra en Marsya van Raalten van de provincie uit. 'Daarom organiseren we al geregeld 'kasgesprekken' bij glastuinders, maar we bedachten dat voor het onderwerp energie het goed is eens alle betrokken partijen uit te nodigen. Zo hopen we nog een stapje verder te komen in het opstellen van een goed programma voor een duurzame glastuinbouw.'

De aanwezige ambtenaren van Zuid-Holland worden deze avond op hun wenken bediend. Na vier lezingen buigen de workshopdeelnemers zich in vier groepjes over de grootste knelpunten in de energievoorziening of -benutting, om te bedenken welke oplossingsrichtingen er zijn en wat overheden – van gemeente tot rijk – daarbij kunnen betekenen.

>> Wensen

Stel dat Zuid-Holland een nieuw glastuinbouwgebied wil van 100 tot 200 ha met 50 procent energiebesparing ten opzichte van het huidige gebruik en een efficiënt ruimtegebruik, neemt groep 1 als uitgangspunt. Wat zou de overheid dan moeten doen om ondernemers zo ver te krijgen om aan zo'n initiatief deel te nemen? 'Wat ik zou willen is een

toereikende energie-infrastructuur, die nu in de huidige locaties ontbreekt', zegt tomatenteler Theo Ammerlaan. 'In nieuwe gebieden moet een optimale energiehuishouding mogelijk zijn, vooral voor elektra, want daar is in de toekomst veel behoefte aan voor onder andere warmtepompen en assimilatiebelichting. Dat vraagt om nieuwe oplossingen.' De teler oppert windmolens rondom zo'n locatie, zodat zo'n park zichzelf kan voorzien in duurzame energie.

Wat betreft een efficiënt ruimtegebruik ziet de groep allerlei varianten van dubbel gebruik die tevens energiebesparing kunnen opleveren: kassen bovenop transportbedrijven of kantoorcomplexen of drijvende kassen op water. Maar hoe dan ook, voor dergelijke functiecombinaties is medewerking van de provincie nodig. Ammerlaan: 'Als de provincie wil stoeien met dubbel ruimtegebruik moet daar ruimte voor komen in de vergunningverlening, bestemmingsplannen en het streekplan. De provincie kan niet aan de kant blijven staan.'

>> Stoom afblazen

Groep 3 heeft het over de groeiende elektriciteitsbehoefte van glastuinbouwbedrijven en de afname van restwarmte uit de industrie. Wat dat laatste betreft constateert de groep al snel: nu is afname van restwarmte nog interessant voor de glastuinbouw, maar is het dat over tien jaar nog? Inderdaad, door de steeds intensievere assimilatiebelichting in een groeiend aantal gewassen loopt de temperatuur in de kas zo hoog op dat verwarming vaak niet meer nodig is. Geregeld moet in de kas al 'stoom worden afgeblazen' door het openzetten van ramen. Maar ook zijn zeer energiezuinige kassen in opkomst, zoals de 'gesloten kas' waarbij overtollige zomerwarmte kan worden opgeslagen in ondergrondse zandlagen (aquifers) waaruit 's winters de benodigde warmte weer kan worden opgepompt. Nog even en dan staat alweer de 'energieneutrale kas' voor de deur. Het is op termijn zelfs denkbaar dat er kassen komen die energie produceren in plaats van gebruiken. Hoewel de trendbreuk in de glastuinbouw van grootverbruiker naar energieleverancier dichterbij komt, is de provincie Zuid-Holland toch